

ORDASS LAJOS ÉLETE, TEOLÓGIÁJA ÉS A POLITIKA

THE LIFE, THEOLOGY AND POLITICS OF LAJOS ORDASS

Dr. Birkás Antal¹⁷⁵

„URAM! Keresztfád tövében Veled vágyódom beszélni. Ajkamat lakattal zárta le világi és egyházi ítélet. Szavamat emberekben való csalódásom nagyrészt elnémította. Huszonnégy esztendő papi szolgálata alatt sokszor és sokat beszéltem Rólad. Kevesebbet Veled. Most többet beszélek Veled és kevesebbet – azt is csak mintegy titkon – Rólad. És ez az utóbbi nekem sokkal jobb.” (Ordass Lajos)

Abstract

The essay presents the life and thoughts of Lajos Ordass, a Lutheran bishop who considered loyalty to the redeeming Christ as his highest standard throughout his career, even in difficult decisions. This remained true even when it meant suffering for him.

The paper traces the bishop's journey from his beginnings in Bácska to becoming a church leader, showing how his theology and worldview were shaped by his foreign studies, the Lutheran heritage, and personal faith. Special emphasis is placed on the international network/relations that provided him with intellectual perspective, moral strength, and practical knowledge for resisting the dictatorship.

The study also details the struggles around the nationalization of schools and his eventual condemnation. Bishop Ordass's life serves as an example that bearing witness to Christ is measured by faithfulness—even when it comes at the cost of marginalization and suffering.

Keywords

Lajos Ordass, Lutheran bishop, steadfastness, international relations, suffering, communism.

Bevezetés

Az alábbi rövid tanulmány a 2025 őszi komáromi konferencián (Selye Egyetem) elhangzott előadás rövid, lényegre törő összefoglalója.¹⁷⁶

Ordass Lajos hű volt Krisztushoz – és soha meg nem alkudott. A diktatúrával szemben is rendíthetetlen maradt.¹⁷⁷ „Mindhalálig Krisztus tanúja, az egyház védelmezője” – ahogyan

¹⁷⁵ Dr. Birkás Antal habilitált egyetemi docens (KRE BTK, Nemzetközi Tanulmányok Tanszék)

¹⁷⁶ A teljes írás a Károli Református Egyetem nagy, karok közötti kutatása keretében készül, az annak keretében készülő kötetben lesz olvasható, megjelenés várható ideje 2026 tavasza.

¹⁷⁷ Igaz ez a szélsőjobb esetében is, bár jelen tanulmányban alapvetően az 1945 utáni helytállásról lesz szó.

Boleratzky Lóránd jogeszprofesszor fogalmazott az Életformálók című könyvében az Ordassról szóló fejezetek egyikének a címében (BOLERATZKY, 2007: 92. oldal).¹⁷⁸

Sajnos, Ordass püspököt mind a mai napig kevesen ismerik – még szakmai körökben is. Kevesen tudnak róla, az ő helytállásáról – még a peréről is; a jogászok is inkább Mindszenty peréről hallottak, olvastak.

Az alábbi írás az életútját 1948-ig követi, teológiáját röviden mutatja be, és ismerteti azokat az elveket is – néhány konkrét példát hozva –, melyeket követve Ordass püspökként szembeszállt a kiépülő diktatúrával.

Ordass Lajos élete

Wilmarban (Amerikai Egyesült Államok, Minnesota állam) az ottani norvég eredetű evangélikus templomban a karzat alatt végig Krisztus tanúinak (hitvallók és vértanúk) neveit olvashatjuk. Eivind Berggrav norvég érsek neve mellett – a sor vége felé – ott található Ordass Lajos neve is.¹⁷⁹ De ki is Ordass Lajos? Fontosnak tartom röviden ismertetni a püspök életét, elsősorban Boleratzky Lóránd művei alapján, néhány helyen kiegészítve Terray László Nem tehetett mást című könyvének bizonyos információival.

Wolf Lajos (Ordass eredeti neve, aki egészen a németek 1944. évi bevonulásáig használta a születéskori nevét, majd azt a megszállás elleni tiltakozásul Ordassra változtatta) a bácskai Torzsán született 1901. február 6-án Wolf Arthur tanító és Steinmetz Paula hat gyermeke közül utolsó előttiként. Német gyökerű családba született.

Középiskolai tanulmányait a bonyhádi evangélikus gimnáziumban végezte, itt is érettségizett 1920-ban,¹⁸⁰ majd ezt követően 1920 és 1924 között evangélikus teológiát tanult, tanulmányait Sopronban a hittudományi karon fejezte be. Közben a Francke Alapítvány ösztöndíjasaként egy évet Halléban töltött – a magas infláció miatt (a kapott ösztöndíj értke zuhant) fizikai munkát is kénytelen volt vállalni: bányában dolgozott. Tanulmányait befejezve 1924-ben Sopronban tett szakvizsgát, lelkészi vizsgát pedig 1924. október 4-én, Budapesten tett. Érdekes történet – amelyet Boleratzky professzortól többször is hallhattam, de a „lila” Ordassban is olvasható (Boleratzky 2001: 6. oldal) –, hogy a lelkésszé szenteléskor – mivel a rendelt Lutherkabát Sopronból nem érkezett meg időre – Raffay Sándor püspök úr a saját tartalék öltözetét adta az ifjú lelkésznek, ezekkel a szavakkal: „Vedd föl ezt a kabátot, hátha püspök lesz belőled.” Próféta szólt Raffay püspökből: Ordass 21 év múlva követte nagy elődjét – valóban püspök lett belőle.

Itt egy kis kitérőt teszek. Ordass Lajos életrajzához kapcsolódóan fontosnak tartom megemlíteni az ösztöndíjakat, az ezek elnyerését és teljesítését feltételező nyelvtudást – melyek a későbbiekben fontos szerepet játszottak a püspök életében. Három szempontból is. A külföldi utaknak (Németország, Skandinávia) köszönhetően komoly ismertségre, nemzetközi

¹⁷⁸ Gyakran hivatkozom Boleratzky professzorra, aki a doktori disszertációm külső témavezetője volt 2003 és 2008 között. Boleratzky professzor személyesen ismerte Ordast, és tőle sokat és sokszor hallhattam a hitvalló püspökről. Ezért a leggyakrabban az ő írásaira hivatkozom, mások – így például Terray László – írásai mellett. Tiszteletadás is e tanulmány Boleratzky Lóránd előtt – igazi tudós és igaz ember volt.

¹⁷⁹ Akkor, amikor ezt állították, készítették, ő volt az egyedüli élő személy! Nagy „elismerés” ez a magyar püspök felé – világszerte ismert volt az ő helytállása. A fentieket hivatkozva Terray László is a Nem tehetett mást című könyvében, de hozza Boleratzky professzor is (Boleratzky 2007: 113. oldal).

¹⁸⁰ Évekig nem tudott hazajutni a szüleihez az új határok miatt.

„beágyazottságra” tett szert Ordass Lajos. Azok, akik vele együtt tanultak, voltak társai, később – ahogy ő is – komoly egyházi szolgálatba kerültek. Ordass ennek az ismertségnek is köszönhetette, hogy később a Lutheránus Világszövetség vezető tisztségviselője lett, annak ülésein nyitó előadást, beszédet, prédikációt tarthatott.¹⁸¹ Az 1956-os rehabilitálásában is szerepe volt ennek a beágyazottságnak, ismertségnek: Ordasst ismerték, tisztelték, szerették. Terray László könyvéből tudhatjuk, hogy azokban a hetekben, amikor Ordass a legnehezebb időszakon ment keresztül, imádkoztak érte Norvégia távoli, északi gyülekezeteiben is.

A nemzetközi beágyazottságon túl fontos volt e nemzetközi kitekintés, látás és nyelvismeret a diktatúrákkal szembeni ellenállásban is. Eivind Berggrav érsekkel személyes kapcsolata volt – 1945-ben ő maga látta el Ordasst jótanácsokkal, a diktatúrával szembeni ellenálláshoz való „tudással”, praktikus tanácsokkal.

Harmadikként lényegesnek tartom jelezni: a félreállítás után Ordass a nyelvismeretének köszönhetette, hogy a mellőzöttségét „hasznosan” töltötte – az írás, fordítás felé fordult; e munkássága, az északi nyelvekről fordított munkái szintén ismertséget, az itthon elszenvedett mellőzöttséget valamelyest kárpótló sikert, elismerést adtak; értelmet adtak a félreállítás két évtizedének.

A lelkeszi pálya sok állomással indult (Harta, Mezőberény, a budapesti Deák tér, Soltvadkert), melyeket újabb ösztöndíj követett: 1927 és 1928 között Lundban és Uppsalában folytatott tanulmányokat, ahol életre szóló barátságot kötött Giertz Bo és Hultgren lelkészekkel, később mindketten vezetői voltak saját egyházuknak. Ekkor került kapcsolatba Söderblom érsekkel és Harry Johanssonnal, a svéd egyházi segélyszolgálat későbbi vezetőjével.

A külföldi ösztöndíjból való hazatérést követően Ordass megházasodott – felesége Kirner Irén, aki mindhalálig hűséges maradt hozzá, a megpróbáltatások idején is. 1929 és 1930 között honvédségi lelkész Debrecenben és Budapesten (tábori lelkeszi szolgálat), majd kerületi lelkész, illetve püspök melletti szolgálatban állt.

Az útkeresés éveit követően Ordass 1931-től 10 éven át Cegléden szolgált – ez utóbbi lelkeszi időszakát nevezte Ordass utólag élete legszebb szakaszának, amit aktív szolgálattal, gyülekezetépítéssel tölthetett. 1937-től esperes.

1. ábra: Ordass Lajos evangélikus lelkész, püspök

Ezt követően, a második világháború végén (1941-től) kelenföldi lelkészként szolgált, nem könnyű körülmények között – a háború romba döntötte az egyház ingatlanjait is (jellemző országos adat: az egyházi ingatlanok több mint 60 százaléka megsérült, részben elpusztult). Ezt követte a

¹⁸¹ Ordassal együtt mások is voltak ösztöndíjjal ezekben az években Skandináviában, így például Kunos Jenő, Terray László.

püspöki időszak – és vele párhuzamosan a diktatúrával szembeni ellenállás, főpásztori helytállás.¹⁸²

Az életrajzban eddig megyek.

Itt – a helytállás néhány mozzanatának ismertetése előtt – röviden szólok Ordass lelkiségéről, teológiájáról. Fontos mindez a témánk szempontjából is.

Ordass Lajos lelkisége, teológiája

Ordass mélyen hívő evangélikus keresztény ember volt. A Krisztusi látásmódja határozta meg egész életét, magatartását. Ha kézbe vesszük az általa írt lelki könyveket – van köztük olyan (A keresztfa tövében, amely angolul 1958-ban már megjelent az Amerikai Egyesült Államokban, nálunk 1989-ben, a rendszerváltáskor, Scholz László ajánlásával), amit imádságos könyvként forgatnak ma is a hazai evangélikusok –, akkor erről mi magunk is meggyőződhetünk.

Mi jellemezte ezt a lelkiséget, kegyességet? Három dolgot említék meg:

A Jézus-központúság is elsősorban. Jézus állt teológiai gondolkodásának középpontjában – ez a prédikációiból is jól kitűnik.

Jellemezte továbbá egyfajta elkötelezettség is a Lutheri reformáció mellett – ezt az elköteleződést a külföldi ösztöndíjból hozta magával haza, ahol a 20. század elején e reformatori örökséghez való ragaszkodás erős volt. Ez az örökség Ordass teológiai látására is hatott. A mindennapjait is áthatotta – így például Lutherhoz hasonlóan leveleinek az elejére gyakran írt egy-egy szót, például: Jézus! De a Lutheri tanítás (Isten kétféle kormányzásról szóló elmélete) alapján vélekedett az állam és az egyház viszonyáról is, ami nyilvánvalóan a politikáról vallott felfogását is meghatározta. Boleratzky írja (BOLERATZKY 2007, 122. oldal): Ordass Lajos minden megnyilatkozásából az tűnik ki, hogy magatartásának alapja a lutheri teológia volt. Mások – ellenfelei – költötték róla a politikai reakció képét. Ordass hajlandó lett volna arra, hogy támogassa az államhatalmat, de nem feltétel nélkül: csak akkor, ha az államhatalom is elismeri az egyház autonómiáját. Az egyház nem avatkozhat bele a politikába, nem lehet programja, mert nem ez a küldetése. Mindez Luther tanításának egy modern, Ordass saját korára és helyzetére alkalmazott megfogalmazása tulajdonképpen.

Végül, ami nagyon fontos: Ordass számára Isten személyes, gondviselő Isten volt. Talán nem mindig értette azt, ami vele történik – különösen is a legnehezebb időszakban – de tudta, hogy az ő személyes élete, sorsa Isten kezében van. A legjobban ez az elítélését (1948) követő szavaiban tükröződik. E szavakkal válaszolt az ítéletre a koncepciók per végén: „Lehet, hogy amikor önök lelkiismeretük mérlegére engem és cselekedetemet ráhelyezik, ítéletet fognak mondani, bűnösnek fognak hirdetni és ezért büntetést fognak szabni rám. Ezt is alázatos szívvel és csendesesen elfogadom. Egyelőre fátyollal takart és érthetetlen lesz számomra Isten akarata elítéltetésem esetén, de elfogadom alázatos lélekkel Istentől, mert tudom, hogy elítéltetésemben is az ő áldott akarata fog megvalósulni.” (Boleratzky 2001: 10. oldal). Krisztus követéséhez a szenvedés is hozzátartozik, amely elől nem szabad megfutamodnunk.

¹⁸² Fontosnak tartom megemlíteni, hogy Ordass a nácizmussal, a német megszállással is szemben állt. A megszállásunk napján változtatta meg a nevét Wolfról Ordassra – így tiltakozva. De ellene volt a német evangélikus egyház megteremtésének is, jelezve, hogy ő maga német származású evangélikusként sem tud ezzel egyetérteni – és indokoltan sem látja az ilyen jellegű átszervezését a hazai egyháznak.

Időközben Ordassból püspök lesz (1945 ősze), majd következnek a megpróbáltatás évei. Zárásként – a rövid életrajzi ismertető végén – csak annyit, hogy Ordass – a második püspökségét (1956-1958) követően – családjá körében húsz éven keresztül teljes visszavonultságban élt. E visszavonultságban is dolgozott azonban: életrajzot írt, fordított és egyházi műveket írt.

Élete végéig próbálták megnyomorítani, ellehetetleníteni – csak egy történet, jelzésértékű akció: Káldy Zoltán „de facto” püspök Csengődi László evangélikus lelkészt arra próbálta rászorítani, hogy tiltsa el a volt püspököt – aki tulajdonképpen mindvégig, élete végéig püspök maradt de jure, miként azt a rehabilitáció során kimondták – a budahegyvidéki gyülekezet istentiszteleteinek a látogatásától. Erre hála Istennek, nem került sor!

Ordass püspök 1978-ban halt meg, sokadik szívinfarktust követően. Ordass életéről bővebben lásd a rendkívül olvasmányos és eléggé részletes Terray-féle kötetet, illetve saját visszaemlékezéseit.¹⁸³

Ordass szemben a diktatúrával

E fejezetben – előadásom harmadik részében – az 1945/1948 utáni időszakról írok. Ordass ebben az időszakban – a diktatúra kiépülése idején – került szembe az államhatalommal. A legfőbb ok talán az iskolák államosításának az ügye volt – emiatt, az intézményekhez való ragaszkodása miatt került szembe leginkább Rákosi Mátyással.

Az államhatalommal való „kapcsolatában”, a diktatúrával szembeni magatartásában Ordass bizonyos elveket követett – ezek egy részét Berggrav püspöktől tanulta (BOLERATZKY 2007: 114. oldal). A legfontosabbak:

- Nem elsietni a dolgokat, de egy pillanatra sem elkésni.
- Kicsi és nagy dolgok között élesen különbséget tenni.
- Tisztára a Biblia és a Hitvallási iratok alapján állva folytatni a küzdelmet.
- Lehetőleg semmit sem följegyezni.

Ezekhez – a Boleratzky professzor által is említett, ismertetett (BOLERATZKY 2007: 99. oldal) – elvekhez kapcsolódóan oda tehetünk még egy ötödiket és egy hatodikat is. Ragaszkodás a joghoz, a törvények uralmához (többek között az iskolák ügyéhez kapcsolódóan is), illetve az állam és az egyház kapcsolatának a helyes felfogása. Lássuk ezek közül két-három elv gyakorlati érvényesülését Ordass püspök életében, püspöki magatartásában!

A törvények uralma fontos volt a számára. Többek között erre hivatkozva (állami jogi és egyházjogi vonatkozásokkal) érvelt az iskolák államosításával, illetve a kommunisták túlkapásaival szemben. Az egyház autonómiájának féltése mellett ez az „ügy” – az iskolák ügye – volt tulajdonképpen az, ami abszolút szembe állította a püspököt az államhatalommal.

Az oktatás alapvetően egyházi jellege egészen 1948-ig megmaradt (leszámítva a rövid tanácsköztársasági időszakot). A számok, arányok ezt egyértelműen mutatják. A kibontakozó kommunizmus azonban ezen mindenféleképpen változtatni akart – része volt ez az egyházak társadalmi bázisa megtörésének, illetve a vallási közösségek társadalomra gyakorolt befolyásának az erőteljes csökkentésének.

Ordass az első pillanattól kezdve határozottan ellenezte ezeket az állami szándékokat. Már 1945. szeptember 27-én, a püspöki székhelyében hitet tett az egyházi, felekezeti iskolák fenntartása mellett. Később számos fórumon – így például az egyházkerületi közgyűlésen –

¹⁸³ Ordass Lajos Önéletrajzi írások című kötetét Szépfalusi István rendezte sajtó alá még a rendszerváltást megelőző években. Helyben olvasható példány található belőle a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében.

aggodalmát fejezte ki a politika és a sajtó támadásai miatt. Ordass nem rejtette véka alá a véleményét – és határozottan kiállt az evangélikus iskolák megmaradása mellett. Ordass szavai egyértelműek – fontos kérdésben szólal meg, és az időzítés is lényeges: „Iskoláink megtartásáért mindenképpen sikra szálltunk. A jövőben is meg kell tennünk fennmaradásunk érdekében mindent. Büszkeségek ezek az iskolák. Mert éppen azt a személyválogatás nélküli oktató és nevelő munkát végezték, amiért jövőnk érdekében ma mindenkinek küzdeni kell. Ragaszkodunk iskoláinkhoz!” (BOLERATZKY 2001: 29. oldal). Ordass ragaszkodott egyháza függetlenségéhez, szabadságához – mindvégig kiállt az evangélium igazsága mellett; és akkor szólalt meg, amikor az szükséges volt.

Ordass tudta, hogy ez fontos ügy. Meg is szólalt, és a kellő időben szólalt meg. Nem véletlen, hogy az állam ezt követően – miután Ordass a püspöki esküjéhez is ragaszkodva nem változtatott a nézetein és félre sem volt hajlandó állni (az özvegy elmondásából tudjuk, hogy különböző módon, a szép szótól a fenyegetésig próbálta Rákosi Mátyás és köre ezt elérni) –, az evangélikus püspököt koncepció perben ítélték el. A koncepció per egyben a későbbi „nagy per” (Mindszenty-per) főpróbája is volt egyben – Boleratzky személyes megjegyzése. Az állam tesztelte, hogy meddig mehet el egy főpappal szemben – sokáig elmehettek, sajnos. A pert nem kívánom ismertetni, de érdemes Boleratzky professzor vonatkozó írásait elővenni, elolvasni, különösen is az Életformálók című sajátos életrajzi könyvét kézbe venni, amelyben két írást is szentelt Ordassnak, részben összehasonlítva az életét és a perét Mindszenty életével és perével.

Az iskolákkal kapcsolatos sorokat azonban érdemes folytatni – témánk szempontjából is. Jól kirajzolódnak azok az elvek és „technikák”, melyek alapján és melyekkel Ordass a küzdelmét folytatta – az eleinte az államosítási szándékot leplezni akaró körülmények között, lásd Bereczky Albert megnyilatkozásait (püspöki beiktatáshoz kapcsolódó beszéde, 1945), aki kezdetben államtitkárként tagadta az államosítási szándékot. Ordass tisztán látott a kérdésben, és a politikához való kapcsolódását és felfogását is tükrözik ezek a bekezdések.¹⁸⁴

1947-ben már a kötelező hitoktatás megszüntetése volt terítéken. Ezt az evangélikusok a többi egyházhoz hasonlóan élesen ellenezték.¹⁸⁵ A közös tiltakozás eredményes volt, ekkor az állam a tervét még nem tudta keresztül vinni, azonban ekkor már lehetett tudni, hogy hamarosan az iskolák államosításának a kérdése is komolyan napirendre kerül. Ez aztán 1948-ban meg is valósult.

Az elvekhez, Ordass „alapállásához”, pozíciójához kapcsolódóan kell megemlíteni – zárásként – néhány nagyon fontos témát: Ordass szerepfelfogása, politikáról vallott felfogása és – mivel az előbbiek ez utóbbival összefüggtek – a főpap állam és egyház kapcsolatáról vallott tanítása.

Ordass egyházi ember volt – nem politikus. Ezt fontosnak tartom rögzíteni, bár vannak, akik politikai személyiségnek is tartják. A valóság azonban az, hogy Ordass egyházi, lelki ember volt.¹⁸⁶ Még akkor is, ha voltak országos ügyeket érintő megnyilatkozásai, így például a németek

¹⁸⁴De megszólalt Balassagyarmaton is, amikor a püspöktárs beiktatása után az ott jelenlévő állami vezető az egyházat kritizálta, vezetőcserét követelt, meg akarta mondani, hogy mi történjen az egyházban, és az egyházat a klerikálisok és a régi világ „duplanemeseinek” a gyűjtőhelyének nevezte. Ordass határozottan tiltakozott az ilyen minősítések ellen – és rendre cáfolta ezeket a hamis állításokat.

¹⁸⁵ Lábjegyzet, egy kis kitekintéssel a mai korra: Európa országainak többségében ma is van kötelező hittan vagy etika; vagy valamilyen általános – felekezetileg nem elkötelezett – „religious studies”.

¹⁸⁶ Boleratzky professzor hangsúlyozza, hogy Ordass püspök megválasztásakor már nem létezett a második kamara – aminek korábban automatikusan tagja lehetett volna. Illetve az a tény, hogy az államot értesíteni kellett a választás eredményéről, inkább csak formális dolog volt, az egyház önállósága ekkor még nem sérült. Igaz, később a püspökválasztás, a felmentés, az egyház belügyeibe való beleszólás – tulajdonképpen minden – az államhatalom

kitelepítése elleni vagy az iskolák államosítása elleni állásfoglalások – ezeket azonban püspökként tette. A püspök e témákban is jó érzékkel és időben szólalt meg. A kitelepítések ellen 1945 őszétől 1947 decemberéig több alkalommal is szót emelt, illetve az egyházi vezetők tárgyban született döntéseit ő maga is aláírta. Ami az iskolákat illeti: jól érzékelt az állami manipulációt – egyes gyülekezeteket az iskolák átadása melletti állásfoglalásra kényszerítettek. Ordass ragaszkodott egyrészt a törvényességhez, másrészt jól érzékelt, hogy a közösségek és a vezetés döntő többsége ragaszkodik az egyházi iskolákhoz, így az egyház vezető testületeit kérte fel állásfoglalásra. Bízott a józanságban és a törvényes rendben – a kommunisták ellen azonban ez nem volt elég, miként az utolsó „lellel” találkozó (tárgyalás az állammal) is jól mutatja. Az állam vezetői nem engedtek, és erővel is keresztülvitték akarataikat.¹⁸⁷

A politika világról, állam és egyház helyes kapcsolatáról tulajdonképpen Luther tanítása alapján gondolkodott – miként azt már fentebb jeleztük. Mindkét területnek meg van a maga autonómiája – mondanánk ma, „modernül”.¹⁸⁸ Úgy azonban, hogy mindkét eszköz (a törvény és az evangélium) Isten uralmának egy-egy módja. Ilyen értelemben – erre alapozva – volt egyfajta tartózkodás benne, magatartásában a politikától.

Befejezés

Ordass saját kortársaitól és a Szentírásból is sokat tanult az ellenállás megvalósításához. A gyakorlatban tudta mindezt átültetni, a szenvedést is vállalva – soha nem lett megalkuvó.¹⁸⁹ Ordass Lajos szavai egyértelműek: „Ha egy keresztyén lakosságú országban istenellenes és így egyházellenes hatalom ragadja magához az uralmat, akkor ugyan mi lehet Isten akarata azok felé, akiknek drága a keresztyén hitük? Nem az, hogy alkudozás nélkül védelmezzék azt? S ha az istentelen hatalom annyira elvakult, hogy még a bántalmazás eszközéhez is hozzányúl, akkor mi lehet Isten akarata a hűségeselek felé? Nem az, hogy börtönben rabláncot vállaljanak vagy bitófán vértanú-halált? És ha Isten akarata, akkor ez az akarat nem legelsősorban mifelénk irányul, akiket gyülekezeteiben pásztori tisztséggel ruházott fel?” (Ordass 2001: 27. oldal). Egyértelmű szavak valakitől, aki mindvégig állhatatos maradt.

Felhasznált irodalom

BOLERATZKY, Lóránd: Aki mindvégig állhatatos maradt. Ordass Lajos, a mártírsorsú evangélikus püspök. Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest, 2001.

BOLERATZKY, Lóránd: Életformálók. Magánkiadás, Budapest, 2007.

ORDASS, Lajos: Naplóm. Ordass Lajos evangélikus püspök naplófeljegyzései 1948, 1956-1957. Luther Kiadó, Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Ordass Lajos Alapítvány, Budapest, 2021.

kezébe „csúszott” át. 1945-ben azonban Ordass az egyházi közösség által megválasztott egyházi ember volt, az egyház embere: püspök, aki természetesen közéleti ember is volt egyúttal – de nem politikus.

¹⁸⁷ A tavaszi tárgyalásokon egyháztörténeti, jogi, bibliai érvekkel „felszerelve” tárgyaltak az állammal – Vladár Gábor volt igazságügyi miniszter tudására is támaszkodva. Ezek az érvek azonban a kommunisták ellen nem voltak hatásosak.

¹⁸⁸ Nem véletlen, hogy az iskolák és a németek kitelepítésének az ügyei mellett Ordass azokban az ügyekben szólalt meg, melyek ezt az autonómia-kérdést érintették, sértették a leginkább, így például az állami, politikai jellegű cenzúra ügye, ami még a közvetített istentiszteletek tartalmába is bele akart szólni.

¹⁸⁹ 1948-as tavaszi genfi útja óta tudta Ordass – a metodisták vezetőjétől –, hogy megfigyelés alatt áll, célkeresztbe került. Naplójában erről akkor nem írt – védve a később emigrációba menekülő metodista egyházi vezetőket. Lásd Ordass Naplóját, 42. oldal lábjegyzete. Soha semmit nem leírni! – hangzott Berggrav figyelmeztetése.

17th International Scientific Conference 2025
Sessions of the Reformed Theological Faculty

TERRAY, László: Nem tehetett mást. Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest, 1990.